

ירושלמי מגילה ג'ד':ג'

רב נחמן בר יעקב בעי: הגע עצמך שחל חמשה עשר להיות בשבת. לקרות במגילת אסתר אין את יכול, שאין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלה.

גזירה דרבה

גמרא ראש השנה כ"ט:

מתניתין: יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ...
גמרא: מנה"מ אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר {ויקרא כ"ג:כ"ד} שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר {במדבר כ"ט:א'} יום תרועה יהיה לכם לא קשיא כאן ביום טוב שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול.
אמר רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעין ועוד הא לאו מלאכה היא דאצטריה קרא למעוטי.
דתנא דבי שמואל {במדבר כ"ט:א', י"ב, ל"ה} כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה.
אלא אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה פדרבה דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים.
והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה.

משנה מסכת סוכה פרק ד משנה ד

מצות לולב כיצד יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר הבית והחזנין מקבלין מהן וסודרין אותן על גב איצטבא והזקנים מניחין את שלהן בלשכה ומלמדים אותם לומר כל מי שמגיע לולבי בידו הרי הוא לו במתנה למחר משכימין ובאין והחזנין זורקין אותם לפניהם והן מחטפין ומכין איש את חברו וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו:

סוכה מב, ב – נוסח הדפוס

אמאי טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת
אמר רבה גזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה.
אי הכי יום ראשון נמי ראשון הוא תקינו ליה רבנן בביתו התינח אחר תקנה קודם תקנה מאי איכא למימר.
אלא ראשון דאיתיה מן התורה בגבולין לא גזרו בהו רבנן הנה דליתנהו מן התורה בגבולין גזרו בהו רבנן.
אי הכי האידנא נמי אגן לא ידעין בקיבועא דירחא אינהו דידעי בקיבועא דירחא לידחו.
אין הכי נמי (דתני) חדא ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית (ותניא) אידך לבית הכנסת שמע מינה כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים שמע מינה.
דאיתיה מן התורה בגבולין מנא לן דתניא {ויקרא כ"ג:מ'} ולקחתם שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד.
לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול ביום ואפילו בשבת ראשון אפילו בגבולין הראשון מלמד שאינו דוחה אלא יום טוב הראשון בלבד.

סוכה מב ע"ב אוקספורד (2677) – כ"י תימני

גמ' שאר כל הימים אמאי ששה טלטול בעלמא הוא נדחי אמ' רבא גזירה שמא יטלנו בידו (מג ע"א) ויעבירו ארבע אמות ברש' הרבים והיינו טעמ' דשופר והיינו טע' דמגילה

בעל המאור סוכה כא, א – כג, א

ואיכא מאן דקשיא ליה אי הכי שופר נמי הא איתיה מן התורה בגבולין ואמאי גזרו ביה רבנן כדתנן במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה ואפי' אחר תקנה לא היה דוחה אלא במקום שיש בו ב"ד ... וי"ל כיון שמצות שופר מעורבת היא ביומה מדרבנן ומדאורייתא אי למאן דאמר שלש תרועות בר"ה שתיים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים אי למ"ד אחת מדברי תורה ושתיים מדברי סופרים עבדו בה רבנן במצות שופר היכרא דתידחי כולה במקדש קודם תקנה ולאחר תקנה במקום שיש בו ב"ד משום תרועה דאורייתא דאית בה וגזרו בה דלא תדחי שבת בשאר מקומות כלל משום תרועה דרבנן דאית בה והיינו דשניא מצות שופר ממצות לולב ומצות מגילה ולעולם בכלולה איתא לגזירה דרבה והא כדאיתא והא כדאיתא שופר במקום שאין בו ב"ד ולולב בשאר הימים בכ"מ ואפי' במקדש וה"ה למגילה אבל מצות לולב ביום ראשון כיון שהיא מיוחדת ביומה שהיא כולה מה"ת ואפי' בגבולין לא גזרו בה רבנן אפי' בגבולין לדורות הראשונים

כתוב שם לראב"ד מסכת סוכה פרק ד – לולב וערבה [דף כא עמוד א]

הטעם מפני שאין לשופר עיקר מפורש בגבולין שלא אמרה תורה [ויקרא כג כד] שבתון זכרון תרועה אלא במקום [שם פסוק כה] והקרבתם אשה לה', ולא נאמר [שם כה ט] בכל ארצכם אלא ביובל, וכיון שאינו מפורש בגבולין אלא מדרשא אתי משום הכי גזרו.

מלחמת ה' סוכה כא, א

אמר הכותב הוי יודע שעיקר תשובת השאלה ששאלו רבים למה לא היה שופר דוחה שבת במדינה שהרי עיקרו מה"ת ואפי' בגבולין זו שאמר רבינו ז"ל משום דלא ידעינן בקביעא דירחא שאפי' כשהיה בהמ"ק קיים לא היו יודעין בקבועו של חדש זה שהוא חג שהחדש מתכסה בו ואפי' בזמן שהעדים באין בשחרית במקדש היו יודעים בקבועא של חדש זה ובגבולין לא היו יודעין לפיכך לא היו תוקעין אלא במקדש בלבד דמספיקא לא דחינן שבתא והיינו דאמר רבינו הגדול ז"ל והיינו טעמא דשופר ובדין היה שאפי' במקדש או במקום הועד לא נתקע שהרי כמה פעמים שהעדים משתהין לבא ולא היו באים בשחרית קודם זמן תקיעה ופעמים שהיו משתהין עד לאחר המנחה ופעמים שאינן באים עד למחרתו וכמו שמפורש במקומו במס' ר"ה ואיכא משום גזירה דרבה דמספיקא לא דחינן שבתא ואפי' בזמן שהיו באים בשחרית נמי שלא יאמרו אשתקד תקענו ועכשיו נתקע כמו שמצינו בשיר שהיו אומרים בשחרית שיר של חול ואפי' בזמן שבאו העדים שחרית לפי שרוב הפעמים משתהין לבא ואינן באין עד סמוך למנחה וכדתניא התם תמיד של שחר קרב כהלכתו אלא התירו במקדש שהן זריזין והתקין רבן יוחנן בן זכאי בכל מקום שיש בו ב"ד ובפני ב"ד ששלוחי ב"ד מוציאין אותן ומתריין בהן

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יז עמוד ב

משנה. חל להיות אחר השבת, בית שמאי אומרים: מטבילין את הכל מלפני השבת, ובית הלל אומרים: כליים מלפני השבת, ואדם בשבת. ושון שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן, אבל לא מטבילין. ומטבילין מגב לגב ומחבורה לחבורה.

גמרא. דכולי עלמא מיהת כלי בשבת לא, מאי טעמא? –

אמר רבה: גזרה (יח עמוד א) שמא יטלנו בידו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים.

אמר ליה אבוי: יש לו בור בחצירו, מאי איכא למימר? –

אמר ליה: גזירה בור בחצרו אטו בור ברשות הרבים. –

התינח שבת, ביום טוב מאי איכא למימר? –

גזרו יום טוב אטו שבת. –

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף סט עמוד א

הזאה מאי טעמא לא דחיא שבת? מכדי טלטולי בעלמא הוא, תדחי שבת משום פסח! –
אמר רבה: גזירה שמא יטלנה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים.
ולרבי אליעזר ניעבריה, דהא אמר רבי אליעזר: מכשירי מצוה דוחין את השבת! –
אמרי: הני מילי – היכא דגברא גופיה חזי, ורמי חיובא עליה. אבל הכא, דגברא גופיה לא חזי – לא רמי חיובא
עליה.

מעשה רב קעה

קעה בשבת חה"מ פסח וסוכות ובשבעות יום ב' אחר יוצרות קודם
אין כמוך קורין המגלה בניגון ושעמים ממגלה הנכתבת בגליון
כס"ת עם עמודים וא' קורא וכולם שומעין והקורא מברך שתי
ברכות על מקרא מגלה ושהחינו ופעם א' איקלע מילתא שנחלש
מאד בשחרית וצוה להוציא הס"ת לקרות ולא קראו המגלה
ובמנחה צוה לקרות המגלה ולברך כמו בבקר *) :

הלכות פסח

קעו בענין הפטורת וערבה בשבת הגדול בסוף ימיו צוה להפטיר
וערבה בשעה ג שאינו חל בע"פ והי' אומר שאם חל שה"ג בע"פ
אין להפטיר וערבה והוא היפך מנהג העולם כי לפי המשעמים

שמבואר

*) א"ה עיין בש"ע שלו סי' ת"ס ס"ק י"ד, ושמעתי שהקשה חכם אחד לרבינו ז"ל
אם איתא שקריאת המגלות הללו הוא חיוב כ"כ איך מותרין לקרותן בשבת ולמה
לא נגזר עליהן גזירה דרבה שמא יעבירו ארבע אמות בר"ה כמו מגלת אסתר,
והשיב שהגזירה דרבה לא שייכא אלא בחיובים המוטלים על כל יחיד ויחיד
כמו שופר לולב מגלה בזמנה והיינו דדייק רבה הכל חייבין בשופר הכל
חייבין בלולב כו' אבל קריאת מגלות הללו לא הוקצעו כלל על היחיד כ"א על
רבים כמו קריאת ס"ת שאם אין כאן מנין עשרה אין חיוב כלל על היחיד ודבר
שאין חיוב מוטל כ"א על הרבים ליכא למיחש שמא יעבירו כו' כמו דאמרינן
בעלמא (ערובין ד' ג') רבים מדכרי אהדדי :

ירושלמי ראש השנה פרק ד' הלכה א'

"יום טוב שלראש השנה" כול'.

ר' אבא בר פפא אמ'. ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש הוון יתיבין מקשיי.

אמרי. תנינן. "יום טוב שלראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה".

אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה.

אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה.

עבר כהנא. אמרי. הא (הוא אף בגבולין ידחה) גברא [רבה1] דנישאל [ליה1].

אתון שאלון ליה.
אמ' לון. כת' אחד או' "יום תרועה" וכת' אחר או' "זכרון תרועה".
הא כיצד.
בשעה שהוא חל בחול. "יום תרועה".
בשעה שהוא חל בשבת. "זכרון תרועה". מזכירין אבל לא תוקעין.
ר' זעורה מפקד לחבריאי. עולון ושמעון קליה דר' לוי דרש. דלית איפשר דהוא מפיק פרשתיה דלא אולפן.
ועל ואמ' קומיהון. כתוב אחד או' "יום תרועה" וכת' אחר או' "זכרון תרועה".
הא כיצד. בשעה שהוא חל בחול. "יום תרועה". בשעה שהוא חל בשבת. "זכרון תרועה". מזכירין אבל לא
תוקעין.
מעתה אף במקדש לא ידחה.
תנא. "באחד לחודש".
מעתה אפי' במקום שהן יודעין שהוא באחד לחודש ידחה.
תני ר' שמעון בן יוחי. "והקרבתם". במקום הקרבנות קריבין.

ירושלמי סוכה פ"ג ה"ג

חבריאי בעון קומי ר' יונה. היך מה דאת אמר תמן. "והקרבתם אשה לי' שבעת ימים". אין שבעה בלא שבת.
ודכוותה "ושמחתם לפני י' אלהיכם שבעת ימים". אין שבעה בלא שבת.
אמ' לון. שנייא היא. דכת' "ולקחתם לכם ביום הראשון". חלק הראשון מהן.
מעתה במקדש ידחה. בגבולין לא ידחה.
אמ' ר' יונה. אילו הוה כת' "ולקחתם לפני י' אלהיכם" הייתי או'. כאן מיעט ובמקום אחר ריבה. אלא "ולקחתם
לכם". מכל מקום. "ושמחתם לפני י' אלהיכם שבעת ימים" בירושלם.

חלוקת מתנות לאביונים

מגילה ד: כ"י קולומביה 294-295 - תימני

[[רב יוסף אמ' מפני שעיני עניים נשואות למקרא מגלה. תניא]]
תניא נמי הכי א'ע'פ' שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין ומחלקין בו ביום.
אדרבה משום דאמרו היא
אלא הואיל ואמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעיניהן שלעניים נשואות
למקרא מגלה.
אבל שמחה עצמה לא תהא נוהגת אלא בזמנה.

כ"י אוקספורד 366

רב יוסף אומ' מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגלה כדי לחלק להם מעות פורים.
תניא נמי הכי א'ע'פ' שאמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום הפורים ומחלקין בו ביום הפורים מפני
שעיניהם של עניים נשואים למקרא מגלה.
אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה.

תוספתא מגילה א:ד'

(ד) מקרא מגלה, ותרומת שקלים, מקדימין ולא מאחרין, ספק מילה, וזמן עצי הכהנים, תשעה באב, חגיגה,
והקהל, מאחרין ולא מקדימין. אע"פ שאמרו מקדימין ולא מאחרין קורין את המגלה, וגובין ומחלקין בו ביום,
שאינ עיניהם של עניים נשואות אלא ליום מקרא מגלה, שנ' והימים האלה נזכרים וגו', ועוד לקיים את
השמחה בזמנה.

ירושלמי מגילה א':א'ג'

תני בשם רבי נתן: כל החדש כשר לקריאת המגילה. מה טעם? והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה וגו'. אמר רבי חלב: ובלבד עד חמשה עשר. דאמר רבי אבהו בשם רבי לעזר: לא יעבור – ולא יעבור. רבי יצחק בר נחמן בשם שמואל: לא יעבר – ולא יעבור. הדין דאת אמר לקריאת המגילה, אבל לעשות סעודה אין עושין אלא בארבעה עשר ובחמשה עשר. [ו] אין מחלקין אלא בארבעה עשר ובחמשה עשר. אין עיניהם שלעניים תלויות אלא בארבעה עשר ובחמשה עשר.

רי"ף לפי סדר תלמוד בבלי מגילה ב'.

אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן זו דברי ר' עקיבה סתימתא דדרש זמן זמנא זמניהם אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה כלומר הואיל {בבלי מגילה ד ע"ב} ועיניהן של-עניים [נשואות] למקרא מגלה {כפי' ר"ח} כדי לחלק להן מעות פורים אין קורין אותה אלא בזמנה

בעל המאור מגילה ב'.

אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: זו דברי ר"ע סתימתאה. אבל חכמים אומרים: בזמן הזה, הואיל ומסתכלין בה, אין קורין אותה אלא בזמנה – כתב הרי"ף ז"ל: כלומר, הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה כדי לחלק להם מעות פורים, אין קורין אותה אלא בזמנה. וקשיא לן על הדין פירושא הא דאמר' לקמן בגמ' (בבלי מגילה ד'): הואיל ואמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה, גובין בו ביום ומחלקין בו ביום, מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה.

וראיתי לרב ר' אפרים ז"ל שפי' לפרק זו הקושיא, ואמר: בזמן הזה, שישאל מיוסרין בדקדוקי עניות, אי יהיבין להו מתנות בי"א ובי"ב ובי"ג, אזלי ואכלי להו בההוא יומא. ושמת פורים אינה נוהגת אלא בזמנה ובטלה לה שמחה. ואי אמרת ליקרו בי"א ולא ליתיב להו מידי עד יום י"ד וט"ו, כיון דחזו עניים דקרי מגילה ולא יהבי להו מידי, מיאשי ואזלי להו לדוכתא אחריתי וקא בטלה מצות פורים מהני דקרי בי"א ובי"ב ובי"ג.

ראב"ד כתוב שם מגילה ב'.

כתוב שם: [אמר רבה בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר' עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה כתב הרב אלפסי ז"ל כלומר הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגלה כדי לחלק להם מעות לפורים אין קורין אותה אלא בזמנה]. וקשיא [לן] על הדין פירושא הא דאמרין לקמן בגמרא [דף ד:]: הואיל ונאמרו בכפרים מקדימים ליום הכניסה גובים בו ביום ומחלקים בו ביום מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה.

אמר אברהם: מצאתי בירושלמי [פ"א ה"א] דברים מוכיחים לפירוש הרב ר' יצחק ז"ל הדא דתימר לקרות אבל לעשות סעודה אין עושים אלא בי"ד ובט"ו ואין מחלקים אלא בי"ד ובט"ו, ואין עיניהם של עניים תלויות אלא בי"ד ובט"ו. כך מצאתי הגירסא. ונ"ל שיש כאן חסרון וכך היא הגירסא: ובזמן הזה אין קורין ואין מחלקין אלא בי"ד וט"ו שאין עיניהם וכו'. והכי פירושה, בזמן הזה שהנתנים מועטים והעניים מרובים והמתנות מועטות כשאין קורין אותה בזמנה ומחלקים בו ביום אין שמחת היום עליהם ומתנותיהם מועטות, ואין עיניהם של עניים תלויות למתנות יפות אלא בי"ד ובט"ו, לפיכך אין גובין אותה אלא בזמנה. זה הענין קרוב לפי' הרב ר' אפרים ועל דרך הרב ר' יצחק ז"ל. ובח"י ראשי זה הטעם טוב ויפה מטעם הצרפתי. אטו כ"ע לבני כפרים [מסתכלין] והלא [בני] עיירות ובני כרכים קורים בזמנם ובני [הכפרים] הולכים [לכרכים] בימי הפורים ומולכים להם מזון לשמחת הפורים. וגם הם עצמם אין עושים סעודת פורים אלא בי"ד ובט"ו ולפי שמסתכלין במקרא מגלה יסתכלו בשמחת פורים כי הוא עיקר הפורים. וסוף דבר טובה צפורן הרב ז"ל מכריסן של אחרים והפוגם דבריו הוא הפגום.

סעודת פורים

ירושלמי מגילה א'ד:ג'

באילו אמרו מקדימין ולא מאחרין. קריאת מגילה ותרומת שקלים מקדימין ולא מאחרין. סעודת ראש חודש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין. רבי זעורה בעא קומי רבי אבהו: ויעשו אותן בשבת. אמר ליה: לעשות אותם ימי משתה ושמחה. את ששמחתו תלוייה בבית דין, יצא זה ששמחתו תלוייה בידי שמים.

רי"ף לפי סדר תלמוד בבלי מגילה ה'.

באילו אמרו מקדימין [ולא מאחרין]: {ר"ח} פיר' בקריאת מגלה ובתרומת שקלים מקדימין ולא מאחרין דכתיב {אסתר ט:כז} ולא יעבור. אבל סעודת פורים וסעודת ראש חדש וספק מילה וזמן עצי כהנים וחגיגה ותשעה באב והקהל מאחרין ולא מקדימין. תשעה באב אקדומי פורענותא לא מקדימין והנך דאכתי לא מטא זמן חיוביה:

רשב"א מסכת מגילה דף ה/א

באלו אמרו מקדימין. פי' באין בני כפרים ובני עיירות שאין בהם י' בטלנין א"נ באלו בשחל בשבת ובערב שבת, אבל בירושלמי גרסי' באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין קריאת המגלה ותרומה שקלים וכתבו הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו. וגרסי' תו התם וכתבו גם הרב ז"ל בהלכות אבל סעודת ראש חדש וסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין ר' זעירא בעי קומי ר' אבהו ויעשו אותם בשבת א"ל לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלוייה בבית דין יצא זה ששמחתו תלוייה בידי שמים, ולא נתברר לי פירושו דהא כתיב והימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה בזמניהם ולא יעבור ועשיה היינו סעודה וכדגרסי' בירושלמי נזכרים ונעשים נזכרים לקריאה ונעשים לסעודה, וכי תימא הני מילי בני כרכים לא יעברו עד ששה עשר דלא יעבור לששה עשר קאמר אבל עיירות מאחרין עד ט"ו [נ"א - ט"ז], הא נמי לא אפשר חדא דזמנו של זה לא זמנו של זה, ועוד דא"כ אף לקריאה נימא כן ובגמ' אמרו באלו אמרו מקדימין מ"ט דכתיב ולא יעבור ואתרוייהו קאי, ועוד דהא תניא אבל שמחה לא תהא נוהגת אלא בזמנה דמשמע לכאורה דלאו למקדימין בלבד קאמר אלא כללא הוא לכולהו:

חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף ה עמוד א

עוד אמרו שם אבל סעודת פורים וסעודת ר"ח מאחרין ולא מקדימין, ופירשו בירושלמי (פ"א ה"ד) שאם חל פורים בשבת מאחרין הסעודה עד אחר השבת כדי שתהא שמחת פורים ניכרת ולא תתערבב בסעודת שבת, ודרשינן לה מדכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו [תלוייה] בב"ד יצא זה ששמחתו תלוייה בידי שמים, ואין הירושלמי הזה ברור דהא כי כתיב ולא יעבור אפילו אשמחה נמי הוא דנזכרים ונעשים כתוב שם, ואפילו (ל)א' בשבת יום [ט"ו] הוא בדידיה נמי איכא ולא יעבור לבני י"ד למקרא מגילה וה"ה לשמחה דהא איתקש, ולא הוצרכו לומר (ז' ב') סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא משום דכתיב ימי משתה ושמחה אלא משום ליל י"ד לבני עיירות נמי, דאילו משום ליל יציאת י"ד הא מט"ו הוא ומולא יעבור נפקא וכן פרש"י ז"ל, וי"מ דכי כתיב בתוספתא סעודת פורים מאחרין לפי גמרא דילן לא שמאחרין אותה [אחר זמנה אלא שמאחרין אותה] עד זמנה, וכענין שאמרו בגמרא (ה' א') שמחה לא נוהגת אלא בזמנה, וכלפי שאמר מקדימין ליום הכניסה אמר בזה מאחרין וזה מן הלשונות שבתלמוד שעניינם מתחלף, ובסעודת ר"ח פירושה שהיא סעודה שהיו עושין אותן כשהיו עולין לקדש את החדש ולעבר השנים כדאיתא בסנהדרין (ע' ב'), דאילו בר"ח לא אשכחן סעודה אחרית דהא קי"ל (ברכות מ"ט ב') דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל.

שו"ת מהרלב"ח סימן לב

בבואי לעיר הקדושה הזאת ירושלם עיר הקדש תוב"ב ברחמי שמים ונתתי אל לבי לדעת מעשה המצות הנהוגות בה אולי יזכני צורי לקיימן כראוי. באה לידי בתוכן מצות הפורים כשחל ט"ו בשבת והיה דבר חדש אצלי יען כי העיר הקדושה הזאת היא ודאי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון כמוזכר במשנה בסוף ערכי' ובהיותו נופל הפורים בחול ודאי קורין בט"ו דוקא

ושאר דיני הפורים חיוב כלם הוא ביום ההוא בעצמו ואין לנו בי"ד זולת שאסור בהספד ותענית וכל העיירות שנתגדלתי בהם היו ודאי בלתי מוקפות או ספק מוקפות ובהן עיקר חיובי מצות פורים היה בי"ד אמנם בכאן שעיקר החיוב הוא בט"ו נפל הספק בינינו בקצת חיוב דיני הפורים מתי נקיים אותם שעם היות בא מפו' בספר' הפוסקים מתי היו הקצתם בקצתם לא כתבו דבר והוצרכנו לשאת ולתת בהם ואחר המשא ומתן עלתה הסכמות רוב חכמי העיר הזאת תוב"ב לדעתי הקצרה והיא כפי מה שאומר וראשונה אזכיר חיוב מצות פורים בכמה דברים הוא ואומר כי הם ששה. ג' תלויים בדבור וג' במעשה. הג' התלויים בדבור הם מקרא מגילה והקריאה בתורה וההפטר. ולומר על הנסים בתפלה וברכת המזון. הג' התלויים במעשה הם הסעודה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים.

מקרא מגילה דינו מבואר במשנה ובגמרא והעתיקוהו כל הפוסקים בלי חולק שקורין ביום ו' שהוא י"ד מתנות לאביונים נראה שדינו בי"ד גם כן כקריאת המגילה. ונלמוד זה מהטעם שנתן רב יוסף להקדמת קריאת המגילה קודם השבת ולא יקראו אותה בשבת מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. וכן תניא בגמרא דמסייע ליה הואיל ואמרו כפרים מקדימין וכו' גובי' בו ביו' ומחלקי' בו ביום מפני שעניניהם של עניים נשואות למ"מ = למקרא מגילה. וכן כתב הרמ"ב בס"ב מה' ז"ל בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים יצאו וצ"ע למה כת' אם חלקו בדיעבד ולא אמר מחלקי' וכבר הליץ בעדו הרב בעל מ"מ שלמד כן מהמשנה שאמרה מותר' בהספד וכו' ומתנות לאביוני' משמע. אבל לא חייבי' אלא רשאי' ואף פי' הבריתא כן הוא לדעתו עד כאן לשונו. ונראה לעניות דעתי לומר עוד בטעם זה כתלמיד הדן לפני הרב שדעת הרמב"ם היא שכיון שהבריתא הזאת הובאה בגמרא לסייעי לרב יוסף והוא חולק על רב' דאף על גב דלאו חולק ממש הוא אלא שאינו מודה בטעמו והוסיף יותר דנ"מ למקדש דליכא שבות וכדכתבו התוס' מ"מ לדעת רבה ליכ' האי טעמא כלל ואם כן הבריתא נר' שחולק' עליו ורבה ורב יוסף הלכתא כרבה וא"ה אית לן למימר שסובר רבה דהאי בריתא לאו לחיובא היא אלא רשאים קאמר כדקאמר במתניתין מותר' וכיון דלאו לכתחלה היא האי טעמא לא מקדימין מקרא מגילה מחמתיה קודם השבת ואף על גב דבגמרא איתניה לסייעי לרב יוסף איבר' דהכי הוא כפי פשטא אבל רבה אית ליה האי פירוקא וכיון דהבריתא לא היא תיובתיה כפום האי פירוש' אית לן למפסק כותיה זה נראה טעמו של הרמב"ם מ"מ בין יהיה זה טעמו של הרב או לא נראה דבנושא שלפנינו יסבור הרב דחייבי' במתנות לאביונים בי"ד עם קריאת המגילה ודוקא לבני הכפרים שמקדימי' ליום הכניסה כתב הרב אם חלקו וכו' משום דביום הפורים עצמו יכולין לחלק ולפי' דוקא רשאי' להקדים ולחלק ביום הכניסה ולא חייבין אמנם בכאן דביום החיוב עצמו שהוא ט"ו אי אפשר להם לחלק מעות ודאי חייבי' לחלק ביום קריאת המגילה:

הקריאה בתורה נראה שהו' בשבת ונלמוד זה מהמשנה שאמרה שפורים ויבא עמלק ופורי' לבני כרכים הוא בט"ו ודוק' המגילה משום גזירה דרבה מקדימי' אבל קריאה בתורה שהיא בצבור ליכא טעמ' לאקדומי ובמה מפטירי' לא נתבאר במשנה ולא בגמרא גם לא בספרי הפוסקים זולתי בפי' המשנה להרמב"ם שכתב שמפטירי' פקדתי והדין נותן כן כי היא מענין פרש' ויבא עמלק. ואף על גב שמפטירי' בה בשבת הקודם בפרש' זכור אין חשש בזה כלל. וראיתי כתוב שלדעת הרמב"ם בפירו' המשנה קורין פרשת זכור בשבת שלפורים עצמו ולא השבת הקודמת. וטעות הוא זה ואין צריך להאריך בביטולו:

על הנסים נראה שדינו לומר אותו בשבת שהוא ט"ו ולא ביום ו' כי דוקא במ"מ מקדימין ולא בשום דבר אחר זולתי במתנות לאביונים התלויות במ"מ כמו שנתבאר. ואף על גב דאנו מברכים בקרית המגילה שעשה נסים. עם כל זה לא נפסיק בתפלה כיון דאכתי לא מטא חיוביה. והם אמרו דנקדי' לקרוא המגילה ומ"ה מברכי' עליה אבל בתפלה לא מפסקין:

בדין הסעודה יש ספק כי כפי הנר' מהירוש' מאחרים אותה ליום ראשון. וכיון שהביאו הרי"ף ז"ל נראה דראוי לעשות כן. גם בספר כל בו כן כת' בפי' והעתיקו מספ' ארחות חיים ושמענו שגדולי החכמים הנמצאים בעיר הקדושה הזאת עתה מקרוב חלקם בחיים כן הנהיגו. האמת שהדבר הזה קשה מאד לשכל לקבלו שכיון שחיוב הסעודה בפורים אנו לומדין ממ"ש הכתוב שמחה ומשתה ועקר הפסוק בא לו' שאסורים בהספד ותענית וביום ראשון מותר בתענית לבני עיירות לפחות ויש לנו לאסור של זה בזה איך יעשו בני ט"ו הסעודה ביום שיכולי' להתענות בו בני י"ד והנני מודה שטעות גדולה היא אלי לחלוק על זה מכה השכל כיון שבירושל' נאמר ועם כל זה לענין מעשה אומר שכיון שהרמב"ם ז"ל אין כן דעתו בודאי כמבואר בהלכות שלא כתב שינוי כלל בענין הסעודה כשחל ט"ו בשבת לא להקדים ולא לאחר כמו שכתב בענין קריאת המגילה והוא הרב בזה המלכות יש לנו לעשו' מעשה ע"פ. גם הרא"ה ז"ל פי' הירוש' באופן לא ימשך הדין הנזכר ועם היות שאינו סובל פירושו הירוש' לפחות אין ראייה מהרי"ף ז"ל שהביא הירושלמי לפסוק שמאחרים הסעודה ביום ראשון ונר' שטעמם ז"ל שהתלמוד שלנו חולק על הירוש' כיון שאמרו סתם אבל

שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה מלבד אותם הקושי' שהקשה הר"ן כנגד אותו הירוש' מתלמוד שלנו ועם היות שהוא טרח להשיבה עם כל זה בעיני כל הראשונים והרמב"ם ז"ל עמהם נראה שהתלמוד שלנו חולק על אותו הירושלמי ואין לעשות כמותו.

גם מצאנו תשו' אחת לרבני צרפת ז"ל וז"ל:

שאלה ארבעה עשר שחל להיות בשבת דחינן מקרא מגילה משום דרבה נהי דמ"מ דחינן משום דרבה משתה נעביד ביומיה כדאמרי' אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה:

תשובה לא שייך דרבה הכא כי לעולם לא מיקלע לן ארבע עשר בשבת כיון שאין אדר נקבע שלא בזבד"ו כדי שלא יבא ניסן בב"דו ולדברי המשנה שאמרה חל להיות בשבת שלא היו נוהגים באותן הדורות סדר העיבור והדחיות שמסור לנו מימות ר' הלל ב"ר יהודה משנת תר"ע למנין שטרות כאשר כתב רב האי באותן הדורות הוה מקלע ארבע עשר בשבת והיו מקדימין כפרים ועייר' ליום הכניסה ולעולם אימא לך השמחה עצמה היו עושים בשבת וגם חמשה עשר דמוקפים דמקלע בשבת שנינו כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפו' חומה בערב שבת ולעולם אימא לך לשמחת מוקפים בשבת עבדי לה עד כאן לשוננו. גם החכם השלם כהר"ר ישראל אשכנזי מצא ראייה בתלמודינו דאין מאחרין השמחה ליום ראשון ממאי דחלקו רב ושמואל בפרק בני העיר על פורים שחל להיות בערב שבת רב אמר מקדימין כי היכי דלא תקדום עשייה לזכירה ושמואל אמר מאחרים כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמסר עשייה וזכירה בהדי הדדי קאתיין. הרי אמרו בכאן בפירו' דעבדי מוקפין בחמסר. ואם הסעודה אין עושים בט"ו מאי קעבדי הרי מקרא מגילה ומתנות עבדי בי"ד מלבד שסת' עשייה בפורי' הוא על המשת' וכן אמ' בריש המסכתא אשכחן עשייה זכירה מנא לן וכו' מכל הלין עבדנו עובד' **מהסעודה בשבת:**

ומנות איש לרעהו זמנם הכי הוא כי המנות הם מהסעודה שהוא עושה לעצמו לפעמים כדאמרינן מחלפי סעודתייהו אהדדי והוא מבואר לנבון /במהדורה הראשונה מהמלה לנבון מתחילה הכותרת של הסימן הבא/ בנשת בן באנבנשת יצ"ו:

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרפח סעיף ו

יום חמשה עשר שחל להיות בשבת אין קורין המגילה בשבת, אלא מקדימים לקרותה בערב שבת, וגובים מעות מתנות עניים ומחלקים אותם בו ביום; וביום שבת מוציאים שני ספרים ובשני קורין: ויבא עמלק; ואומרים: על הנסים; ואין עושים סעודת פורים עד יום אחד בשבת.

משנה ברורה סימן תרפח ס"ק יח

(יח) ואין עושין וכו' - דאמרינן בירושלמי ויעשו אותם בשבת א"ל ימי משתה כתוב את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה [שבת] ששמחתו בידי שמים היא. וה"ה ממילא ששילוח מנות גם ביום א' בשבת. והנה מהר"ל חביב האריך להוכיח דבבלי שלנו אין סובר כן ודעתו שהסעודה היא בשבת ועשה כן מעשה בירושלים וגם משלוח מנות בשבת כי המנות הם מהסעודה. והרדב"ז ח"א סימן קמ"ז פסק כהש"ע וכן הוא ג"כ דעת המ"א והקרוב נתנאל ות' מ"ב ח"א סימן מ"ב. והנה הפר"ח אוסר לטלטל המגילה בשבת מאחר שאין קורין בו אבל כמה אחרונים חולקין